

Nogle tanker om træer på vore kirkegårde særlig med henblik på proviniensspørgsmålets betydning.

Af Henrik Clausen.

På vore kirkegårde finder vi ofte træer og buske, som ikke naturligt hører hjemme i Danmark, eller har en udbredelse langt ud over landets grænser, men de har været anvendt så længe og i så stort tal, at mange i det daglige ikke opfatter dem som fremmede træarter.

Eksempler på sådanne er Rødgran (*Picea abies*), Thuja occidentalis, Bjergfyr (*Pinus mugo*), Lærk (*Larix decidua* m.fl.), og Naur (*Acer Campestre*).

I vort daglige arbejde på kirkegården kan vi ikke undgå at lægge mærke til, at visse plantepartier inden for samme art udvikler sig højst forskelligt. Dette problem har man på landets forsøgsstationer forsket meget i med henblik på værdien for vort skov- og havebrug, hvor det jo har stor økonomisk betydning at få de frø, som giver planter med de bedste egenskaber f.eks. med hensyn til sygdomsresistens, voksehastighed, vedtype, form, klimatisk modstandsdygtighed o.s.v., og ved afprøvning af planter fra forskellige lokaliteter (Provenienser) udplantes flere provenienser under sammenlignelige vækstbetingelser. For at det skal være landsdækkende, skal disse forsøg selvfølgelig foregå flere steder i landet. Da disse forsøgsplanter tit skal have adskillige års vækst før de kan bedømmes, vil der ofte gå mange år før resultaterne foreligger og kan publiceres.

Når vi ved, at Rødgran (*Picea abies*) har en udbredelse fra Alperne i syd til Lapland i nord er det ikke uforståeligt, at der er store forskelle inden for arten, da træerne jo gennem tiderne har tilpasset sig de enkelte lokaliteter. Det gælder altså om at skaffe frømateriale fra steder, der forsøgs- og erfaringsmæssigt giver de bedste planter til det, de skal bruges til.

Får vi f.eks. frø fra Lapland, vil planterne her få en for meget langsom og tæt vækst, hvorimod frø fra Tyskland har vist sig velegnet i skovbruget og givet smukke og givende bevoksninger med godt tømmer. Det er altså vigtigt at vide hvilke provinienser, der giver de planter, der er brug for.

På så godt som alle kirkegårde er Thuja occidentalis den mest anvendte plante til hæk. Men vi ser jo ofte, at disse hække ikke er så smukke, som man kunne ønske. De ser syge ud, og man forsøger på forskellig måde at redde dem, ved sprøjtning, ved ændring af tidspunkt for klipning, ved gødning o.s.v., men årsagen er måske helt enkelt den, at vi har fået planter fra en forkert proveniens.

Thuja occidentalis naturlige udbredelse er et område i Nord Amerika, der strækker sig fra Atlanterhavet til vest for de store søer, og fra syd for de store søer til langt op i Canada. Det kan derfor være gode grunde til at tro, der må

være forskel på provenienserne fra dette store landområde med hensyn til deres klima- og jordbundskrav.

Der er i »Havens planteleksikon« beskrevet 34 forskellige variationer af *Thuja occidentalis*. Dette er hovedsageligt udvælgelse af enkelt individer, der er opformeret vegetativt, men det viser noget om hvilke variationer, der er inden for arten. – Ved mere eller mindre tilfældige indkøb i planteskolerne, er der stor risiko for, at få planter, der er produceret i tyske planteskoler, eller af frø fra en tilfældig plante, der giver meget spiredygtigt frø, men ikke nødvendigvis gode hækplanter.

Bjergfyrren (*Pinus mugo*) er nok det mest anvendte træ på gravsteder og i busketter på kirkegårdene. Den er vildtvoksende fra Pyrenæerne over Alperne til Karpaterne og Balkan. Også den udviser store proveniensforskelle, idet der findes lave, brede, buskagtige typer, som er velegnede på gravsteder og i lave busketter, og enstammede eller flerstammede op til 20 m høje træer, som især findes i Pyrenæerne, Frankrig og Vestalperne. Den franske bjergfyr (*Pinus mugo rostrata*) er enstammet og meget velegnet som solitærtræ og i busketter. Da bjergfyrren er et af de træer med den største variation, er der gode muligheder for at få netop den type planter, der ønskes til formålet. Ved udvælgelse og podning er det muligt at få opformeret enkeltindivider fra et frøparti, som har specielt gode egenskaber m.h.t. smuk form, langsom vækst og frodigt udseende, som efter min mening giver gravstederne et præg af natur, hvor mange af de nu så almindeligt brugte planter virker fremmedartede.

På kirkegårde, parker og større haver ser man ofte store, gamle lærk, som er kønne i både forårets lyse udspring og med de gyldne efterårsfarver. Det er oftest den europæiske lærk (*Larix decidua*), der er vildtvoksende fra Sydøst-Frankrig gennem Alperne til sydvest for Wien. Også dette træ har proveniensforskelle såvel som individuelle.

Sammen med den japanske lærk (*Larix leptolepis*) er det de mest plantede lærk her i landet. Den japanske lærk har med sine røde skud og brede krone en anden habitus end den europæiske, men er ikke mindre dekorativ specielt dens meget smukke kogler med udadbøjede spidser på kogleskellene.

En tredje lærkeart, *Larix gmelini*, som stammer fra Østasien har forskellige provenienser, hvorimellem der findes meget store muligheder for udvælgelse til vore kirkegårde.

Larix gmelini er også bemærkelsesværdig ved sine kogler, der starter som smukke, røde blomster i stort tal, og bliver siddende i flere år. – En anden lærk, der bør med i denne sammenhæng, selv om den er lidet kendt, er *Larix laricina*, der er vildtvoksende i Nordamerika fra syd om de store søer og op til Polarcirklen. Den er karakteristisk ved sin langsomme vækst, meget tynde grene, der giver den et let og graciøst udseende, og meget små kogler 1 - 1½ cm store. *Larix la-*

Vestre kirkegård, København, Pinus mugo som bunddække på skråning.

Vestre kirkegård, København, Nauer som hæk.

ricina er på grund af sin vækst god til små arealer og vil også kunne bruges på gravsteder.

På Hørsholm kirkegård har vi for ca. 8 år siden plantet nogle hække af Naur. Planterne blev købt i en planteskole, uden at der blev spurgt om hvilken proveniens de var fra. De blev plantet i seks rækker på en vestvendt skråning ved en lille sø. De har været plaget af svamp- og insektangreb i en sådan grad, at vi ikke har kunnet klare det med sprøjtning. De 2 nederste rækker ved søen var hårdest angrebet, hvilket gav mig den tanke, at det kunne være klimatiske forhold, der spillede ind. Jeg har senere fået oplyst i planteskolen, at planterne var indkøbt i Holland, og frøet muligvis stammer fra et endnu sydligere område. Vi vil nu prøve at udskifte hækken med planter af nordsjællandsk oprindelse, og det bliver spændende at se, om resultatet så bliver sunde og gode hække.

Dette lille indlæg skal ikke foregive at være en fyldestgørende beskrivelse af proveniensspørgsmålets betydning, men tjener alene til at gøre opmærksom på, at det er vigtigt, vi får planter til vore kirkegårde, som er egnede til vore forhold. Der er meget at gøre endnu inden for dette spørgsmål, »Klaveret kan få endnu flere tangenter og det kan komme til at spille bedre«.